

dr hab. Jarosław Bręk

Poznań, 8.10.2020

Akademia Muzyczna

im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu

Sztuki muzyczne

dyscyplina artystyczna – wokalistyka

Recenzja pracy doktorskiej

mgr Xiaofei Chen

Zleceniodawca recenzji:

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina

Dotyczy:

Uchwała Rady Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina z dnia 2.10.2020 roku w sprawie wyznaczenia mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim pani Xiaofei Chen, w dyscyplinie artystycznej – wokalistyka.

W piśmie nadesłanym do mnie przez Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina, poinformowano o wszczęciu przewodu doktorskiego i wyznaczeniu mnie jako recenzenta pracy doktorskiej Pani mgr Xiaofei Chen pt. „Różnice kulturowe pomiędzy Wschodem i Zachodem w kreacji postaci operowych”.

Podstawowe dane o kandydatce:

Pani Xiaofei Chen urodziła się _____ W 2005 roku ukończyła studia licencjackie na Wydziale Muzyki Instytutu Nauki i Technologii Rzeki Żółtej w uczelni Huanghe Science and Technology College. Z kolei w roku 2007 została przyjęta na studia podyplomowe w Państwowej Akademii Muzycznej Republiki Białorusi w Mińsku, które ukończyła w roku 2009 z dyplomem magistra sztuki w zakresie muzyki wokalne.

Kolejnym etapem w edukacji pani Xiaofei Chen były studia doktoranckie na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie, które rozpoczęła w roku 2017, na kierunku śpiew operowy.

Doktorantka zdobyła szereg nagród na konkursach organizowanych na terenie Chin:

- III miejsce podczas IX Profesjonalnego Studenckiego Konkursu Naukowo-Artystycznego (2004)
- III miejsce w Konkursie Młodych Wokalistów „Melodia Młodości” w Prowincji Henan (2004)
- III miejsce podczas Konkursu Młodych Wokalistów w mieście Jinhua (2007)
- honorowy tytuł Wybitnej Osobowości w II Edycji Programu Rozwoju Talentów (2013)

Działalność artystyczna doktorantki obejmuje głównie okres studiów doktoranckich w Warszawie i przedsięwzięcia organizowane lub współorganizowane przez uczelnię oraz instytucje z nią współpracujące. W dostarczonej dokumentacji można znaleźć zatem kilka programów z koncertów, podczas których Pani Xiaofei Chen wykonywała arie z oper G. Pucciniego oraz kompozytorów chińskich.

Pani mgr Xiaofei Chen dysponuje również dorobkiem pedagogicznym. W latach 2005-2007 pracowała w Instytucie Nauki i Technologii Rzeki Żółtej, natomiast od 2010 jest zatrudniona na Wydziale Muzyki i Tańca Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Longnan w Prowincji Gansu, na stanowisku Kierownika Katedry Muzyki Wokalnej.

Ocena pracy doktorskiej:

Praca doktorska Pani mgr Xiaofei Chen pt. **„Różnice kulturowe pomiędzy Wschodem i Zachodem w kreacji postaci operowych”**, składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku CD oraz jego opisu. Dzieło artystyczne to nagranie trzech arii Liu z opery *Turandot* G. Pucciniego:

1. G. Puccini – *Singore, ascolta* – aria Liu z I aktu opery *Turandot*
 2. G. Puccini – *Tanto amore segreto* – aria Liu z III aktu opery *Turandot*
 3. G. Puccini – *Tu, che di gel sei cinta* – aria Liu z III aktu opery *Turandot*
- oraz duetu i trzech arii Zijun z opery *Żal za przeszłością* chińskiego kompozytora Shi Guangnana
4. S. Guangnan – *Kwiat glicynii* – duet Zijun i Juanshenga z opery *Żal za przeszłością*
 5. S. Guangnan – *Promienie zachodzącego słońca* – aria Zijun z opery *Żal za przeszłością*
 6. S. Guangnan – *Szum wiatru* – aria Zijun z opery *Żal za przeszłością*
 7. S. Guangnan – *Nieszczęsny żywot* – aria Zijun z opery *Żal za przeszłością*

Pani Xiaofei Chen dysponuje pięknym, czystym głosem sopranowym. Jest śpiewaczką posiadającą wysokie umiejętności techniczne, zarówno w zakresie pracy oddechu, jak i umiejscowienia rezonansu dźwięku. To, co przykuwa uwagę we wszystkich utworach ujętych na płycie, to rzadko spotykana muzykalność oraz naturalność tworzonych przez nią fraz. Artystka urzeka swoimi kreacjami, zespalając w jeden organizm fakturę utworu, swój głos oraz bogatą i niewymuszoną ekspresję, korzystając z ogromnej palety środków muzycznych i artystycznych.

Doktorantka najkorzystniej, w mojej ocenie, prezentuje się w pierwszym utworze, czyli arii Liu – *Signora, ascolta* - z opery *Turandot*. Już pierwsza fraza naznaczona jest dużą kulturą wokalną, która spotęgowana jest przez niezwykle cenną umiejętność miękkiego rozpoczynania dźwięku, z której artystka czyni swój ogromny walor. Cała aria zaśpiewana jest przepięknie, z ogromną wrażliwością, a głos prowadzony jest nienaganną techniką legato, przy zachowaniu wyrównania całej skali, zaś arię wieńczą znakomite wysokie dźwięki, zaopatrzone w optymalną strukturę alikwotów. Ostatnia fraza, utrzymana w wysokim rejestrze, poprowadzona jest wzorowo, a jej wykończenie ponownie zintegrowane jest ściśle z muzyką i przekazem płynącym ze scenicznego kontekstu i emocji.

Drugi utwór zawarty na płycie to aria Liu, *Tanto amore segreto*. Także w tym fragmencie śpiew doktorantki cechuje ogromna muzyczna wrażliwość i muzykalność, choć jej głos brzmi odrobinę mniej świeżo niż w arii z I aktu. Wysoki stopień umiejętności, wyznaczony przez artystkę w pierwszym utworze, pozwala przypuszczać że możliwe do uzyskania byłoby lepsze legato i dźwiękowa swoboda.

Tu, che di gel sei cinta to trzecia aria Liu, którą na nagraniu wykonuje mgr Xiaofei Chen. Wysłuchanie tego fragmentu dostarcza stosunkowo najmniej pozytywnych refleksji. W stosunku do poprzednich arii, ta poprowadzona jest nieco sztywną frazą, choć oczywiście są w niej również piękne, przejmujące momenty. W utworze tym w głos śpiewaczki wkłada się jakby ostra barwa, odbiegająca od potencjału ukazanego zwłaszcza w pierwszej arii.

Dwa pierwsze utwory z chińskojęzycznej części nagrania to bardzo podobne w swojej strukturze formalnej i muzycznej duet oraz aria z opery *Żal za przeszłością*. W obu tych fragmentach artystka prezentuje bardzo dobrze wyrównany głos, a stwierdzić to można tym bardziej, iż znaczna część faktury osadzona jest w średnicy lub dolnym odcinku skali. Doktorantka ponownie prezentuje się doskonale pod względem muzycznym, idealnie wręcz dopasowując głos i frazę do charakteru arii i duetu. Można odnieść wrażenie, że śpiewaczka niejako scala się z utworem w jedną całość, nieustannie emanując blaskiem swojego głosu. Pojawiające się wysokie dźwięki cechują się dobrym osadzeniem oddechowym i w efekcie pełnym rezonansem, jednocześnie nie wybijając się ponad konwencję kreacji artystycznej.

W arii *Szum wiatru* z opery *Żal za przeszłością* doktorantka znakomicie wykorzystała okazję, by zaprezentować szeroki wachlarz swoich umiejętności. Można wysłuchać w tym fragmencie zarówno rozpoczęte miękko i zaśpiewane znakomitym mezzopiano frazy liryczne, jak również bardzo ekspresyjne fragmenty nasycone pełnią dźwięku, a także sugestywnie wykonane elementy recytatywu.

Ostatnia aria zamieszczona na płycie to *Nieszczęsny żywot z opery Żal za przeszłością*. Zdecydowanie skonstatować można, iż jest to utwór najbardziej rozbudowany i różnorodny w swej formie. Artystka swobodnie pokonuje wszystkie trudności wokalne i artystyczne, ukazując znakomitą technikę wokalną i powodując, że słuchacz prawie widzi ją na scenie, mając do dyspozycji tylko nagranie w formie dźwiękowej. Głos prezentuje się nienagannie w całej rozległości skali, doskonale współgrając z muzyką zawartą w skądinąd bardzo wartościowym utworze. Artystka prezentuje naturalność posługiwania się całą rozpiętością dynamiczną swojego głosu, od fraz delikatnych i subtelnych, po przepojone emocją i mocnym, choć konsekwentnie miękko prowadzonym dźwiękiem.

Przedłożony przez doktorantkę opis dzieła, składa się z wprowadzenia, logicznie skonstruowanych i rozbudowanych czterech rozdziałów, zakończenia oraz bardzo obszernej bibliografii.

Autorka w swej pracy podjęła się analizy interesującego zagadnienia, jakim bez wątpienia jest zestawienie dwóch oper z różnych kręgów kulturowych: *Turandot* G. Pucciniego oraz *Żalu za przeszłością* S. Guangnana. Oba dzieła cechują się przenikaniem artystycznych środków charakterystycznych dla cywilizacji Wschodu i Zachodu. Twórca opery *Żal za przeszłością* swoje dzieło oparł na fundamencie technik kompozytorskich zaczerpniętych z europejskiej tradycji muzycznej, a poprzez odwołanie do tradycji ludowej, głęboko osadził akcję w realiach kultury chińskiej. Jego opera ukazuje skomplikowane losy chińskiej inteligencji. Jak pisze autorka, *Żal za przeszłością* stanowi wzorcowe dzieło chińskiej opery narodowej a także wzór syntezy zachodniej opery z językiem chińskiej muzyki ludowej.

Z kolei G. Puccini w operze *Turandot* dokonał odwrotnego zabiegu, czyli elementy chińskiej tradycji dostosował do muzycznej estetyki zachodu. Według autorki, w ten sposób dostrzec można definiowanie chińskiej kultury poprzez perspektywę cywilizacji Europy. Puccini w swoim dziele wielokrotnie użył motywów zaczerpniętych z chińskich pieśni ludowych, po mistrzowsku osadzając je w swoim, wypracowanym przez lata, indywidualnym stylu muzycznym. We wprowadzeniu do pracy autorka sugeruje, że kraje zachodu do dziś nie są w stanie wytworzyć jednoznacznego i prawidłowego obrazu chińskiej kultury. Z tego powodu uważa za niezbędną wymianę kulturową między Zachodem i Chinami, a jej praca doktorska z pewnością stanowić będzie istotny krok w tym kierunku.

Rozdział I – „Formowanie się i rozwój opery zachodniej w Chinach oraz dzieje opery w Europie” to ukazane w syntetycznej formie zestawienie historii powstawania gatunku opery w Chinach oraz dziejów opery w Europie. Autorka w interesujący sposób przybliży ścisłą zależność między dziejami politycznymi swojego kraju, a rozwojem muzyki i opery. Znaleźć można w tym fragmencie dokładny podział chronologiczny, z uwzględnieniem okresów lewicowego ruchu kulturalnego w latach trzydziestych XX wieku, wojny z Japonią, poprzez

okres powojenny, aż po czasy współczesne. W dalszej części rozdziału I znajduje się krótki zarys dziejów opery w Europie, a także najbardziej interesujący podrozdział 1.3, zatytułowany „Wpływ opery zachodniej na rozwój opery chińskiej”. Autorka wskazuje, iż przyjęcie wzorców zachodnich istotnie przyczyniło się do rozwoju sztuki operowej w Chinach, co szczególnie odnotowano przy wzbogaceniu scenicznych walorów chińskich inscenizacji, ponieważ tradycją było stosowanie ubogich środków realizatorskich, takich jak oświetlenie, nagłośnienie, sprzęt czy dekoracje.

„Analiza tła i muzycznych cech oper *Turandot* i *Żal za przeszłością*” – to tytuł rozdziału II. Doktorantka znakomicie ukierunkowała treść zawartą w tym fragmencie, bowiem zamiast przybliżenia sylwetki G. Pucciniego w klasycznej formie, znajduje się tu ściśle powiązane z tematem przeprowadzenie przez jego życie i twórczość, w kontekście fascynacji kulturą Wschodu. Autorka zwraca uwagę na charakterystyczne elementy zawarte w linii melodycznej opery *Turandot*, składniki formalne występujące w *Madame Butterfly*, takie jak np. zwiększone trójdźwięki czy zwiększone kwarty, a także specyficzne akordy dysonansowe mające ukazać skostniałość i nieucywilizowanie dawnych feudalnych Chin, w operze *Turandot*. W dalszej części podrozdziału dotyczącego opery G. Pucciniego, autorka przybliży kontekst życiowy, w którym kompozytor zdecydował się na pracę nad *Turandot*, pokrótce opisuje jej walory muzyczne, a także ukazuje zależność psychologiczną między występującymi w niej postaciami.

W dalszej części rozdziału II autorka systematyzuje życie i twórczość Shi Guangnana, nadając duże znaczenie środowisku historycznemu i społecznemu, w którym przyszło mu komponować. Według doktorantki, Shi Guangnan potrafił znakomicie odnajdywać twórcze inspiracje zgodne z trendem czasów, a w swych utworach odnosił się bezpośrednio do aktualnych potrzeb społecznych. Jego kompozycje zawsze przepełniała młodzieńcza energia i radosna atmosfera, a wyraźnie wyczuwalne są także wytrwałość, otwartość i nieugiętość. W podrozdziale 2.4.2 znaleźć można zestawienie charakterystycznych cech muzycznych opery *Żal za przeszłością*. Autorka konstatuje, iż kompozytorowi udało się harmonijnie połączyć atrakcyjność lirycznych melodii oraz narodowy charakter i zgodność z duchem epoki, a wszystko to złożyło się na przełamanie tradycyjnej struktury podziału opery na akty, ponieważ opera ta ma formę cyklu zmieniających się pór roku.

W kolejnym rozdziale III, zatytułowanym „Analiza porównawcza oper *Turandot* i *Żal za przeszłością*” autorka przybliży fabułę obu oper, a następnie dokonuje zestawienia różnic tła kulturowego oraz tradycji Wschodu i Zachodu. W podrozdziale 3.2 znajduje się bardzo interesujące dla kontekstu pracy zdanie. Doktorantka stwierdza, iż w *Turandot* opowiedziana jest chińska historia przy użyciu zachodnich technik kompozytorskich i zachodniej myśli, natomiast w *Żalu za przeszłością* przedstawiona jest także chińska historia przy użyciu zachodnich technik kompozytorskich, lecz myśl przewodnia jest chińska.

Ostatni, IV rozdział pracy doktorskiej mgr Xiaofei Chen nosi tytuł „Analiza kreacji postaci kobiecych w operach *Turandot* i *Żal za przeszłością*”. Po krótkim naszkicowaniu charakteru postaci *Turandot* i Liu, a także Zijun z opery *Żal za przeszłością*, następuje niezwykle interesujący podrozdział 4.4, w którym autorka uwypukla podobieństwa i różnice charakterologiczne postaci Liu i Zijun. Słusznie zauważa, iż ze względu na wpływ ideologii

feudalnych, obie bohaterki mają cechy tradycyjnej chińskiej kobiety, pełnej pokory, posłuszeństwa, wytrwałości i pracowitości.

Następny podrozdział to analiza wybranych arii Liu i Zijun, pod względem artystycznym. W pierwszej kolejności autorka analizuje arię *Signore, ascolta* z opery *Turandot*. Czytając ten fragment trudno nie odnieść wrażenia, że sposób, w jaki śpiewaczka opisuje charakter tej arii, podświadomie ukazuje walory jej głosu i osobowości artystycznej, na które wskazywałem w pierwszej części niniejszej recenzji. Stwierdza zatem artystka, że aria ta ma w pewnym sensie recytacyjny charakter, a więc jest głęboko emocjonalna, o silnym zabarwieniu uczuciowym, a jednocześnie pozostaje bardzo subtelna. Wszystkie powyższe elementy składają się, w mojej ocenie, na atuty artystyczne mgr Xiaofei Chen. Opisywane dalej zagadnienia wykonawcze wzbogacone są adekwatnymi przykładami nutowymi.

Także analiza kolejnej arii Liu – *Tanto amore segreto*, dowodzi swoistego zespolenia śpiewaczki z kreowaną, a w tym przypadku opisywaną postacią. Pisze bowiem autorka o głębi bólu, nastroju powagi, uczucia i cierpienia, a jednocześnie o wsparciu oddechowym, naturalności i miękkim dźwięku.

Także analiza chińskich arii i duetu dowodzi ogromnej świadomości artystki, która znakomicie potrafi odczytać zawarte w muzyce emocje, a następnie dobrać do nich adekwatne środki artystyczne. Bardzo często, analizowany problem wykonawczy, jest przez artystkę ukazywany poprzez integrację sfery emocjonalnej i muzycznej, często również wokalne z punktu widzenia techniki śpiewu. Zawarte w tym rozdziale wskazówki wykonawcze z pewnością stanowią cenne źródło wiedzy dla młodych adeptów sztuki wokalne.

Konkluzja

Praca doktorska mgr Xiaofei Chen w obu swych częściach przejawia twórczy charakter i wnosi istotny wkład w rozwój dyscypliny artystycznej-wokalistyka. Autorka podjęła się unikalnego w swym rodzaju tematu, zestawiając problematykę dwóch oper z kręgu kulturowego Chin oraz Europy. Obaj kompozytorzy w swych utworach czerpali z dorobku obu tak różnych cywilizacji, dokonując niezwykle interesującego przenikania się elementów charakterystycznych dla tych kultur zarówno w sferze muzycznej, jak i scenicznej, czego dobitnie dowiodła autorka w swej dokładnej, dogłębnej i pieczołowicie sporządzonej dysertacji.

Pani mgr Xiaofei Chen dysponuje wspaniałym głosem sopranowym o czystej barwie i wysokich umiejętnościach technicznych. Niezaprzeczalnym walorem jej osobowości artystycznej jest ogromna, naturalna i niewymuszona muzykalność, która uwypukla się we wszystkich prezentowanych na płycie utworach. Co prawda nie wszystkie arie zostały wykonane na optymalnym dla artystki poziomie, lecz nie rzutuje to na ogólną, wysoką ocenę jej wokalnych umiejętności i możliwości.

Doktorantka przedstawiła stosunkowo skromną dokumentację działalności artystycznej. Wart podkreślenia jest jednak fakt, iż od kilku lat prowadzi aktywną działalność pedagogiczną.

Swoją pracą doktorską oraz przedstawionym nagraniem, mgr Xiaofei Chen w pełni wyczerpała temat pt. „Różnice kulturowe pomiędzy Wschodem i Zachodem w kreacji postaci operowych”. W związku z powyższym stwierdzam, że kandydatka spełniła wymagania ustawy.

Stawiam wniosek o przyjęcie jej pracy doktorskiej.

dr hab. Jarosław Bręk